

Társaságunk Gazdasági Szakosztálya.

Irta Cholnoky Jenő dr.

Megalakult Társaságunk Gazdasági Szakosztálya. Nevetes momentum ez a mi kis Földrajzi Társaságunk negyven éves életében, mert először lép arra a térre, hogy a földrajz tudományát *alkalmazott* alakjában is művelje.

Európa minden nagy nemzetének életében, különösen gazdasági életében igen jelentős, sokszor korszakalkotó szerepet játszottak a földrajzi társaságok. A földrajz tudományának terjesztésével, idegen földek széleskörű megismertetésével, de tudományos megismerésével is, népük kereskedelmi érdekeit mindenütt olyan hatáson tudták előmozdítani, hogy némelyik földrajzi társaság igazán elsőrangú gazdasági tényezőjévé vált.

Mennyire szükségünk volna nekünk is arra, hogy hazánkban a földrajz kiemelkedjék abból a siralmas helyzetből, amelyben ma van minden téren. Középiskoláinknak csak alsóbb osztályaiban tanítanak némi földrajzot, sokszor erre egyáltalában nem képesített tanárok. Az érettségi vizsgálatokon mindenkinek kell tudni, hogy mi az a daktilus, meg ki volt Catilina, de érettségi bizonyítványt kaphat Magyarországon az, akinek fogalma sincs róla, hogy hol vannak az Egyesült Államok, meg ki volt az a Vásárhelyi Pál! Az egyetemek bölcsészeti fakultásaira nem iratkozhatik az be, aki nem tett görögből pótló érettségét, de beiratkozhatik földrajzra és természetrajzra, anélkül, hogy azt is tudná, hogy a Föld gömbölyű, mert hisz érettségi vizsgán azt nem kell tudni, ellenben kizáratik minden intelligens pályáról az, aki nem tudja, mi az az „accusativus cum infinitivo“ stb.

Ilyenféle tanítások következtében intelligenciánk földrajzi tudása egészen minimális. Még az egyetemi professzorok közül is csak a legkevesebben tudják, hogy tulajdonképen mi is az a földrajz? Sokan még tudomány jellegét is kétségbe vonják, mert absolute nem ismerik. A legtöbb embernek halavány sejtelme sincs a földrajzról s azt hiszik, hogy nem egyéb az, mint az a határ mozaikszerű tudás, ami a középiskolai földrajzi tankönyvekben van. Ezért

aztán nem is értik meg a földrajz jelentőségét, nem érdeklődnek iránta s nem is részesítik semmiféle támogatásban. De ennek részben magunk vagyunk az okai.

Földrajzi irodalmunk, úgy a népszerű, mint a szakszerű, hihetetlenül silány, szegény, a többi mellett egészen eltörpül, már t. i. az, amelyik komolyan figyelembe vehető. Ez az oka aztán, hogy még Magyarországon irodalmilag is lehet azon vitatkozni, hogy mi az a földrajz? Semmiféle téren a tökéletes dilettantizmus nem arat akkora diadalokat, mint éppen a magyar földrajz terén.

Nagyon szükséges, valójában életbe vágó feladata magyar tudományosságunknak, hogy kirántsuk a földrajzot ebből a megalázott helyzetéből s felemeljük oda, hogy valóban megtegye azt a nemzetfőlemelő hivatását, amelyet a nagy nemzetek földrajzi tudományossága betölt. Erre pedig csak az a mód kínálkozik, amelyet a Gazdasági Szakosztály tűzött ki céljául, hogy megteremtse Magyarországon az igazi, tudáson alapuló földrajzi közvéleményt és bemutassa a földrajzot úgy, mint gazdasági szempontból végtelenül fontos feladatokra alkalmazható tudományt. Megismertesse a földrajzi ismeretek határtalan jelentőségét a gazdasági kifejlődés terén.

Nemzeti életünk tevékenysége kimerül kicsinyes nemzetiségi, vallási és közjogi torzsalkodásokban s mivel nincs fejlett gazdasági életünk, temérdek olyan exisztencia burjánzik fel, amely kénytelen tisztességtelen úton biztosítani saját megélhetését. Vállalkozik olyan munkára, amihez nem ért; olyan kenyérkereset és jövedelem után fut, amely lehető kevés munkával, mások megrontására támaszkodik, anélkül, hogy igazi gazdasági javakat tudna produkálni. Sehol annyi szubvenció, sehol annyi „sine cura“, sehol annyi szédelő, mint nálunk!

S mindez tisztán, csakis onnan származik, hogy művelt középosztályunk tudása nem terjed ki azokra a tudományos terekre, amelyek megadnák neki a gazdasági jólétre való törekvés eszméit.

Fogalma sincs a mi középosztálybeli hivatalnokunknak arról, hogy mi módon szerzi vagyonát a nyugati nagy nemzetek igazi vagyonos osztálya. A német, francia és angol kereskedő ábrándképe mindig az import és export. Mindig a külföldet tanulmányozza s lehetőleg azzal keres összeköttetést, mert nagyon jól tudja, hogy ez éppen a legkiadósabb jövedelmi forrás. A mi magyar kereskedőnk legfeljebb az osztrák importot műveli, sajnos nagyon is energikusan, de esze ágába sem jut Ausztrián túl is keresni összeköttetéseket. Hisz fogalma sincs róla, hogy mi van „Bécs“-en túl!

A nagy világ nem ismerése, az igazi, nagy, produktív gazdasági élet ismeretének teljes hiánya: ezek azok, amik a mi kereskedelmi és termelő köreinket szűklátókörűvé teszik. A mi kereskedőink legfeljebb Ausztriában és talán Monte-Carloban fordulnak meg, de pl. a Balkán-félszigetről egyáltalában halavány sejtelmük sincs. Hej, pedig helyes geográfiai tudás esetén milyen óriási gazdasági előnyöket tudhattunk volna nemzetünk számára biztosítani a Balkánon, ha állandóan figyelemmel kísérjük ezt az óriási fogyasztó területet, amelyet gyarmat módjára kihasználhattunk volna! Osztrák szomszédaink nem igen törődnek a Balkánnal addig, amíg a mi fejletlen gazdaságunk Ausztria gyarmatává alacsonyít bennünket. Addig nem kell neki más piac után néznie. Mi meg egyáltalában nem is foglalkozunk ilyenféle kérdésekkel, mert hisz egész bátran fel merném vetni a kérdést parlamentünkben, hogy micsoda országban van Plovdiv, ez a rendkívül fontos kertészváros s bizony-bizony nagyon kicsiny percent tudná megmondani.

De hol is tanulták volna meg? A középiskolában? Ha tanulták is ott, ugyan régen elfelejtették.

Igy pedig ne is álmodjunk arról, hogy hazánk valaha gazdasági téren egyensúlyba kerül Ausztriával s addig ne is álmodjunk arról, hogy nem Wienből kormányoznak bennünket.

A földrajznak azt a részét megismertetni, megszerettetni, amely a gazdasági élet felvirágzásának multhatatlan kelléke: ez a mi Gazdasági Szakosztályunk feladata. Aki igazán szíven viseli hazánk gazdasági fellendülésének ügyét, aki igazán széles látókörrel törekszik arra, hogy végre valódi produktív gazdasági élet induljon meg hazánkban, annak éppen itt kínálkozik a legjobb mód ereje kifejtésére. Mindenki, aki Gazdasági Szakosztályunkat támogatja, egy-egy alapkővel járul hozzá az igazi, szolid gazdasági fellendüléshez.

Ez a szakosztály megérteti vezető értelmiségünkkel a földrajz mérhetetlen gazdasági jelentőségét. Ha a vezető értelmiség egyszer ezt megérti, akkor hamar gondoskodnak majd arról, hogy az iskolákban a földrajz jobban taníttassék, hogy a földrajzi ismeretek minden irányban intenzíve terjesztessenek, hogy az embereknek kedve legyen az utazásra s odakünn ne csak a mulatóhelyeket keressék fel, hanem a gazdasági élet tényezőit is, hogy tanulva, íthon egy-egy lépéssel előre vigyék a mi nyomorúságos viszonyainkat.

Minden téren messze hátul kullogunk a nyugat mögött s ezt nem is tudjuk, mert nem tudunk földrajzot. Krajcáros szatócs min-

den kereskedőnk a külföldi nagy kereskedőkhöz képest. Hazánk természeti javait nem is ismerjük, de ha ismerjük, sem tudjuk felhasználni. Mindkét állításomra fényes példa a sármási gázkút, a káliumsó, petroleum, meg az Alföld mély rétegeiben még eddig feltáratlanul heverő temérdek kincs. Folyóink vize használatlanul, sőt veszélyt okozva fut le minél gyorsabban a tengerbe, mert nem ismerjük pl. az Egyesült Államok nagyszerű öntöző berendezéseit Californiában stb. s leggyönyörűbb mezőink, mint a Hortobágy, majdnem parlagon hevernek, hisz most törjük a fejünket hasznosításán.

Hegy folyóink vízereje, amelyet még Canada vad, lakatlan vidékein is régen befogtak már munkára, nálunk teljesen kihasználatlanul hever, legfeljebb néhány rozoga malmot hajt, amelyek még a mult századok ethnografiai különösségeit őrzik.

Földjeinket nem műveljük a tudomány legújabb vívmányai szerint, azért a német rossz földek majdnem 80%-kal többet jövedelmeznek átlagban, mint a jó magyar földek. Nyers terményeinket feldolgozatlanul kótyavetyéljük el s drágán visszavásároljuk ugyanazt, amikor a külföld egy kicsit feldolgozta.

Hihetetlen tudatlanság, renyhesség, szűk látókörűség mindenütt. S mégis sokan vannak, akik büszkén hivatkoznak az eddigi „fejlődésre“. Hát hiszen fejlődünk, ki tagadja, de mennyire elmaradtunk a külföldtől! Olyan a mi fejlődésünk, mint amikor valami szürke hivatalnok ötödéves korpótlékaira hivatkozva mondja, hogy ime, folyton nő a jövedelme, de behunyja szemét azelőtt a tény előtt, hogy iskolatársainak legnagyobb része kereskedelmi, iparos és politikai pályán már százszor akkora jövedelemre tett szert!

Mindezt meg kell mondani a magyarnak, mindezt meg kell ismertetnünk, ennek a tudatát kell terjesztenünk s meg kell értetni népünkkel, hogy mindennek az oka iszonyú geográfiai tudatlanságunk, az a hallatlan állapot, hogy még azt sem tudják itthon, hogy mi az a geografia.

Gazdasági tényezőinknek is be kell ezt látniok s minden tényezőnek tekintélyes erőmegfeszítéssel kötelessége abban közreműködni, hogy ez a rettenetes állapot megszűnjön. Legalkalmasabb mód pedig éppen az, hogy a Földrajzi Társaságot támogassuk Gazdasági Szakosztálya útján. Ha ennek a szakosztályunknak csak annyi tőkét juttatna a magyar gazda-világ, amennyit a messinai *halottaknak* juttatott, korszakalkotó eseményt jegyezhetnénk be hazánk gazdasági fejlődésének történetében, mert attól a pillanattól

kezdve megindulna hazánkban az igazi geográfiai tudományosság, amely nélkül nem képzelhető gazdasági fellendülés.

De hisz ezt én most körülbelül mind hiába mondtam el. Akik adni tudnának, azok annyira tudatlanok geográfiai téren, hogy nem fogják megérteni szavaimat. Gazdasági Szakosztályunk hivatása lesz legalább annyira terjeszteni a földrajzi ismereteket, hogy amit itt elmondottam, legalább azt megértsék és annak értelmében cselekedjenek.

Budapest környékének futóhomok-területeiről.*)

Irta Dr. Strömpl Gábor.

Előadó a Duna mentén 1910. és 1911. nyarán végzett terraszkutatásokkal kapcsolatosan a közeli futóhomokterületeket is tanulmányozta. Nem befejezett, csak vázlatos összegezését terjeszti elő ebben az előadásában, hogy a főváros környékének és a Dunamenti szélesebb völgyek arculatát jellemző futóhomok-területek részletesebb és hálás eredményeket ígérő tanulmányozása iránt az Alföldi Bizottság érdeklődését felkeltse.

A futóhomok-területek elterjedtebbek, nagyobbak, mint amekkorának azt térképeink feltüntetik. Közvetlenül a Duna mentén a partokat jókora foltokban lepi el és az itteni szigeteknek legnagyobb része szintén futóhomokból áll. A szorosban jobb felől találjuk (Esztergom alatt, Pilismarót mellett), alább Vác alatt, már mind a két parton. Innen kezdve a jobbparti buckacsoportok a kisebbek és a balpartiak a nagyobb kiterjedésűek. Ezek nemcsak a tágas Dunavölgy széles terraszlaposait fekszik meg, hanem felhuzódnak a cserhádi dombság halmaira is, elborítják a völgyeket annyira, hogy a völgyek eredeti arculatát teljesen elhantolják. Legmesszebbre hatolnak abban a horpadásban, amely Szód, Szada, Gödöllő, Isaszeg és Kóka községek irányában, a Tápió völgyében folytatódik a Tisza felé. Ennek a hosszú futóhomok pásztnak északkeleti öblözete Váchartyán mellől a Zsidói-völgybe, azaz Galga völgyébe ereszkedik. A rákosi síkság alatt a buckaterület egyre jobban terpeszkedve a Duna-Tisza közti hátsággra hág. Megtaláljuk a Duna itteni szigetein is. Ugy a Szentendrein, mint a Csepel-szigeten, valamint a Dunának régebbi, most már a partokhoz nőtt, óholocén és pleisztocén koru szigetein is (Káposztásmegyér, Lágymányos, Nádorkert, Pest stb.) — Hegység közé a dorogcsév-vörösvári öblözet nyúlik, amely átlépi a csabai Zajnat-hegyeket és SE irányban Solymárig hatol.

*) Előadta a Magyar Földrajzi Társaságnak 1911. évi nov. hó 23.-án tartott szakülésén.